

GEO·berenars

Una experiència de divulgació del patrimoni geològic de les Illes Balears.

Guillem MAS GORNALS

Societat Geocientífica de les Illes Balear (GEOilles). e-mail: geoillesbalears@gmail.com

Societat Geocientífica de les Illes Balears

El Discreto Encanto del Verano

Caprichos geológicos

Expertos y aventureros se citan en el primer "GEO-berenar" que organiza la asociación de geólogos en Menorca

Huellas fósiles que hablan de antiguos organismos marinos

Las pintas de la tierra. Una quincena de expertos y aficionados recorren zonas de Cala en Blanes correspondientes a formaciones de las épocas del Jurásico y el Mioceno.

Introducció

La marginació que moltes vegades pateix el patrimoni geològic, en relació a altres àmbits de la conservació (bionatura, patrimoni històric-cultural, ...) té el seu principal origen en la incultura científica en general, i el desconeixement de les Ciències de la Terra en particular, tant per part dels gestors com de la població en general. Un dels principals problemes a què s'enfronta la geoconservació és l'excés de desconeixement que existeix a la nostra societat sobre els processos geològics i els seus resultats, fins al punt d'ignorar la seva relació amb la biodiversitat, o el seu valor com a part del patrimoni natural (Guillen-Mondejar, 2008 in Díaz-Martínez *et al.*, 2008). Per això es consideren adients tots els esforços en pro de l'ensenyament i/o difusió del coneixement d'aquest tipus de patrimoni, ja que difícilment la societat pot exigir als seus dirigents que facin atenció a alguna cosa que ella no comprèn i que, moltes vegades, ni sap que existeix (Carcavilla, 2012).

Per divulgació del patrimoni geològic s'entén el conjunt d'accions encaminades a transmetre al públic el seu valor, per tal de promoure la seva comprensió i estimular actituds orientades a la seva conservació (Carcavilla *et al.*, 2007). La divulgació pot servir, a més, per a que el públic en general valori més els aspectes geològics i exigeixi la seva adequada conservació, pressionant als polítics i administradors per a que la facin efectiva (Gonggrijp, 1997, 2000). Per això és important que el patrimoni geològic sigui difós, i no només en publicacions i material divulgatiu orientat als geocientífics, sinó també a un públic general o especialitzat en altres disciplines (Carcavilla, 2007).

En aquest context s'ha desenvolupat una nova iniciativa de divulgació del patrimoni geològic de les Illes Balears anomenada Geoberenars.

Concepte

Els Geoberenars són una activitat que s'inicia al setembre de 2011 per iniciativa de l'autor de la present comunicació, amb la col·laboració de l'Associació de Geòlegs de les Illes Balears (AGEIB).

Es tracta de trobades informals, més o manco periòdiques, oberts a persones directa o potencialment interessades en les geociències i el patrimoni geològic. Aquests events consisteixen en una trobada, berenar i intercanvi d'experiències entre experts i no experts, incloent a la vegada breus visites a alguns afloraments geològics significatius (LIGs - Llocs d'Interès Geològic) propers al lloc de trobada.

Per a la selecció dels llocs objecte de les diferents convocatòries s'han tingut principalment en compte la confluència dels següents factors: (i) l'existència d'un LIG mínimament atractiu per la seva espectacularitat, clara representativitat i facilitat d'interpretació dels processos geològics; (ii) la no vulnerabilitat, especialment en relació a la capacitat de càrrega recreativa del LIG; (iii) l'existència d'un local proper adient per a la intenció; i (iv) l'accessibilitat. La difusió es realitza principalment mitjançant llistes de distribució. Documentació proporcionada: (i) dossier informatiu sobre la geologia del LIG (estudis anteriors, articles publicats, informe introductor, ...); (ii) informació sobre altres àmbits d'interès associats al lloc de celebració (culturals, històrics, etnològics, gastronòmics, ...), (iii) plànol i/o croquis per facilitar la localització del punt de trobada.

Resultats

Fins a la data s'han celebrat, a les Illes Balears, un total de nou convocatòries, vuit a l'illa Mallorca i una a l'illa de Menorca, amb un total de 199 participants (considerant que un mateix participant pot haver assistit a varies convocatòries).

La tipologia de persones assistents ha estat agrupada en vuit categories en base a la seva formació i àrees principals d'interessos: geologia (geòlegs, paleontòlegs, experts, ...), medi ambient (ambientalistes, ecologistes, espeleòlegs, ...), geografia (geògrafs), educació (professors), arquitectura (arquitectes, arquitectes tècnics, enginyers, restauradors, ...), construcció (mestres d'obra, picapedrers, ...), mitjans de comunicació (periodistes), general (cultura general, aspectes històrics, excursionistes, ...) Els resultats han estat els que venen expressats a la taula annexa.

Quinto encuentro de los "Geo-berenars" en la zona de Alcúdia

Un grupo de aficionados a la geología y ciencias de la tierra participaron el pasado sábado en la zona norte de Alcúdia en el quinto encuentro Geo-berenar. Esta actividad, fundada en 2011 por el divulgador predoctoral Guillem Mas de la UIB, consiste en un encuentro periódico informal con un intercambio de experiencias que incluyen visitas a yacimientos geológicos significativos próximos al lugar de encuentro además de una merienda. El pasado sábado merendaron en un bar cercano al Mal Pas y luego visitaron las zonas de Manresa, Tacàrtix y el Puig de Son Lluís.

GEO·berenars®

Trobades informals i obertes de geologia

Primera trobada:
Dissabte 3 de setembre de 2011 a les 9:30 h al restaurant Son Colom (carretera Felanitx-Campos Km 1, a la sortida de Felanitx)

Després del berenar i tertúlia, es poden visitar les pedreres i afloraments propers de sa Mola de Felanitx

Més informació i confirmacions: Guillem Mas (masgornals@gmail.com)

GEO·berenars®

Trobades informals i obertes de geologia

Propera trobada:
Dissabte 22 d'octubre de 2011 a les 9:30 h al restaurant sa Taparera (a Llubí, al centre de la vila just devora la plaça de l'església)

Després del berenar es poden visitar els afloraments del Miocè i Pliocè propers a Llubí, acompanyats pel geòleg llubiner Damià Perelló

Més informació i confirmacions: Guillem Mas (masgornals@gmail.com)

GEO·berenars®

Propera trobada:
Dissabte 23 de febrer de 2013 a les 9:30 h al Bar Can Marc, davant l'església de s'Alqueria Blanca

Després del berenar es podran visitar els afloraments del Retià i Nummulític de Consolació (s'Alqueria Blanca - Santanyí).

Més informació i confirmacions: geoillesbalears@gmail.com

GEO·berenars®

Propera trobada:
Dissabte 24 de març de 2012 a les 9:30 h al Cafè de Can Toni se Son Onis (C/ Dusai, S; Porreres).

Després del berenar es poden visitar les pedreres subterrànies de Son Grau (més de 10 km de galeries, des del s. XVII) i des Moyses (Pliocè-Messinà)

Més informació i confirmacions: Guillem Mas (masgornals@gmail.com)

GEO·berenars®

Propera trobada:
Dissabte 1 de desembre 2012 a les 9:30 h al Bar Can Tomu (Carretera d'Alcúdia a la Victòria-Cap Pinar, entrada urbanització es Mal Pas, Alcúdia).

Després del berenar es poden visitar els afloraments neògens i quaternaris al litoral de Manresa, Tacàrtix i l'Illot.

Més informació i confirmacions: Guillem Mas (masgornals@gmail.com)

GEO·berenars®

Propera trobada:
Dissabte 26 de gener de 2013 a les 9:30 h a les cases de Son Lluís de Porreres (pre-trobada a les 9:00 a Lluçmajor a la rotonda de Can Tità Taleca, sortida cap a Porreres).

Després del berenar, de frit de matances, es visitaran les cases de la possessió i les platges pliocenes de la cova Vella de Son Lluís.

Més informació i confirmacions: geoillesbalears@gmail.com

Convocatòria núm.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Totals	%
Data	03/09/2011	22/10/2011	10/12/2011	24/03/2012	08/09/2012	01/12/2012	26/01/2013	23/02/2013	20/04/2013		
Localitat	Felanitx	Llubí	Manacor	Campos	Ciutadella	Alcúdia	Porreres	s'Alqueria	Sta. Eugènia		
illa	Mallorca	Mallorca	Mallorca	Mallorca	Menorca	Mallorca	Mallorca	Mallorca	Mallorca		
Intendència	Restaurant	Restaurant	Bodegues	Bar	Bar	Bar	Particular	Bar	Bar		
LIGs	Pedreres marès sa Mola Clot anglès son Colom	Messinà i Pliocè de Llubí	Pedreres marès sa S'nia Nova Tall variant Manacor	Pedreres marès Son Grau	Penya-segat des Pont den Gil	Pedreres i litoral de Manresa i Tacàrtix	Cova Vella de Son Lluís	Puig de Consolació	Puig de Sta. Eugènia i falla de Sencelles		
Processos	Discordança Turbidites Calcàries bioclastiques	Crisi de salinitat messiniana i transgressió del Pliocè	Sedimentació continental (òolica i lacunar)	Transgressió i regressió del Pliocè	Contacte discordant Mesozoic-Miocè iocrofossils	Processos eòlics, al·luvials i col·luvials	Transgressió marina i platges del Pliocè	Nummulític i encavalcaments dolomites Retià	Crisi salinitat Messiniana i Pliocè Falles direccionals		
TOTAL PARTICIPANTS	13	16	17	52	13	9	40	17	22	199	100,00
Geologia	7	8	8	13	7	3	7	6	7	66	33,17
Cultural			2	23	3	2	17		7	54	27,14
Medi ambient	4	2	3	3	1	2	5	9	5	34	17,09
Educació			1	5						6	3,01
Geografia	1	1	1	2	1	1	2			9	4,52
Arquitectura	1	3	1	2			2			9	4,52
Construcció		2	1	3			2			8	4,02
Medis comunicació				1	1		2			5	2,51

Conclusions

En l'experiència hi ha hagut un doble nivell de transferència de coneixements: i) expert - expert (discussió enriquidora entre especialistes en camps diferents); ii) expert - públic (difusió pròpiament dita). La interpretació realitzada a partir d'un bon coneixement científic del lloc (LIG), per part de participants experts, seleccionant els aspectes més significatius adaptant-los a un llenguatge que pugui ser entès pels la resta dels participants, ha estat fonamental.

L'organització per part d'experts en el camp de les geociències, així com la seva presència durant tot el temps de desenvolupament de l'activitat, permet minimitzar gairebé tota possibilitat de que la vulnerabilitat dels LIGs visitats sigui transgredida.

La interpretació no s'ha focalitzat exclusivament en l'origen i evolució de les morfologies o afloraments presents concrets, sinó que també s'ha procurat desenvolupar els processos geològics generals que aquests poden il·lustrar. Els LIGs amb més èxit entre el públic assistent han estat les cavitats i les pedreres.

La inclusió d'elements gastronòmics constitueix un valor afegit que actua de reclam a l'hora d'organitzar esdeveniments divulgatius. Augmenta l'interès per participar en aquests esdeveniments.

La diversitat i l'interès per part de col·lectius diferents als de persones directament relacionades amb les geociències, ha augmentant amb les noves convocatòries. Per això és important poder comptar amb la implicació d'altres organitzacions de caràcter naturalístic i/o cultural.

Aquest tipus d'activitat suposa una ajuda al desenvolupament local, sobretot pel que fa a les despeses per a la intenció realitzada en petits bars de tapes, restaurants i cellers locals.

Si unim elements propis de la divulgació com són la difusió (entesa com publicitat) i interpretació fent entroncar tot això juntament amb un component recreatiu, unit a la possibilitat de desenvolupament local, després podríem considerar que aquesta iniciativa entraria també dins de la definició del concepte geoturisme, encara que sigui a petita escala (microgeoturisme), amb una important component gastronòmica.

Bibliografia

- Carcavilla, L. 2012. Geoconservación. Instituto Geológico y Minero de España. Los Libros de la Catarata. Colección Planeta Tierra, 1, 126 p.
- Carcavilla, L., López-Martínez, J., Durán-Valsero, J.J. 2007. Patrimonio geológico y geodiversidad: investigación, conservación, gestión y relación con los espacios naturales protegidos. Publicaciones del Instituto Geológico y Minero de España. Serie: Cuadernos del Museo Geominero, 7, 360 p.
- Díaz-Martínez, E., Guillén, F., Mata, J.M., Muñoz, P., Nieto, L.M., Pérez, F., De Santisteban, C. 2008. Nueva legislación española de protección de la Naturaleza y desarrollo rural: implicaciones para la conservación y gestión del patrimonio geológico y la geodiversidad. Geo-Temas, 10: 1311-1314.
- Gonggrijp, G.P. 1997. UnKnown, unloved. Education, the basin for protection. In: Marinos, P.G., Koukis, G.C., Tsiambaos, G.C., Stouharas, G.C. (Eds.). Engineering geology and the environment. Balkema, Rotterdam. Brookfield. Vol. 3. pp. 2945-2948.
- Gonggrijp, G.P. 2000. Planificación y gestión para la geoconservación. In: Baretino, D., Wimbleton, W.A.P., Gallego, E. (Eds.). Patrimonio Geológico: conservación y gestión. ITGME. Madrid. pp. 31-49.